

A HÍVŐ EMBER TETTERŐS NYUGALMA

Toynbee, a híres angol történész írja egyik művében (*A Historian's Approach to Religion*), hogy a XVII. század végétől kezdve a vallás iránti érdeklődés mindinkább és mindig szélesebben áttolódott a technika iránti érdeklődésre. Lekötik és újra meg újra felcsigázzák az emberek figyelmét a technika eredményei, „csodái” kiváltják irántuk az ámulatot és csodálkozást. Ilyen formában ez igaz is. És ez a része nem is baj, sőt jó. A technika mindaddig nagyszerű, míg az embert szolgálja, és nem megfordítva, az ember lesz rabszolgájává, ő válik gondolkodás nélküli géppé. A technika vívmányai, a természet erőinek mind jobb és mind mélyebb alaposabb ismerete az ember számára szebbé és lakályosabbá teszi a földet.

Abban van a tévedés, ha valaki a technika és a vallás közé egyenlőségjelet, illetve „vagy-vagy” felvetést tesz. Mert hiszen mindkettő más és más értékrendbe tartozik. Az egyik a praktikus, a mindennapi értékrendbe, és szolgálata is ezé. A másik az ember reménységére és az őt nyugtalanító életkérdésekre: a honnan, hová, miért-re felelet. És ha ez a felelet olyan, hogy megnyugtatta a kereső embert, bizalmat és reményt ad neki a holnapok felé, kedvét megemeli a földről, fel, a csillagokig, akkor az ember reménysége és kedve mint megsokszorozódó és megsokszorozó erő sugárzik bele a hétköznapiakba és azok feladataiba is, és méltóságot, rangot ad nekik, a hit szemében örök méltóságot és rangot.

Aki azt a következtetést vonná le hitéből evilági élete felé, hogy „nem érdemes”, „mi ez az örökkévalósághoz képest”, annak ugyan ebben, hogy „mi ez az örökkévalósághoz képest”, igaza lenne, de torz fogalma lenne a hitről, a sajátjáról is, és nemigen tudna vele elbotorkálni eddig az örökkévalóságig. Nem is szólnán arról, hogy kinek a számára lenne vonzó, érdemes és szép egy „hívő” életéből így sugárzó remény, bizalom és hit?

A hit nyilván nem olyan, mint a technika. Nem teremt sokszor fel-tűnő és kifelé is látható-fogható „csodadolgokat”, legalábbis úgy nem, mint a technika. A hit elsősorban befelé nyilatkozik meg: nyugalmat, békességet, életbizalmat, életreménységet, bizonyosságot, rendezettséget, szilárdságot, erőt ad annak, aki elfogadja. S akiben belül rend és életkedv van, hite folytán, elvei, meggyőződése, világnézete folytán, annak az életében, munkásságában, magatartásában, állásfoglalásaiban, egész viselkedésében is általában rend, megbízhatóság, lelkiismeretesség, pontosság szokott lenni. Valami, ami vonz. Ami másokat is emel és visz magával. És nem a rossz, hanem a jó felé. A jó ízével telik meg körülötte a lelkünk.

A hívő ember nyugodt. Nyugodt befelé és nyugodt kifelé. Ez a nyugodtsága azonban nem lehet restség a jóra és nem lehet pesszimizmus, vagy cinizmus. Ez a nyugodtság tetterős nyugalom és építő bölcsesség. Minden helyzetben és minden körülmények között valami olyasmi van az ilyen ember lelkében, mint amit az öreg és bölcs *Gamaliel*, *Szent Pál* mestere is kimondott, amikor azt tanácsolta a zsidók legfőbb testületének, amit tanácsolt: „Ha ugyanis ez a törekvés, vagy ez a mozgalom emberektől származik, felbomlik; de ha az Istentől van, nem tudjátok szétoszlatni őket, különben úgy tűnnék fel, mintha Isten ellen tusakodnátok” (*Apcsel.* 5, 38—39).

Régi és új világgép

A régi ember világgépe statikus volt. Az Isten megteremtette egyszerű és egyszersmindenkorra a világot. A világnak megvan a maga rendje. Ez a rend változhatatlan, mert az isteni akarat tartja ilyennek. Ilyen benne az emberi sors is. Mindenkinék a sorsa. Legfőbb bölcsesség mind ebbe belenyugodni. Aki a napos oldalon van, az ott van; tartsa szerencséjének; aki az árnyékos oldalra került, az a békétűrésével iparkodjék érdemet szerezni. Majd eljön az utolsó elszámolás, ahol és amikor az osztó igazságosság mindenkinék igazságot szolgáltat. Majd — a másvilágon.

A mai ember világgépe dinamikus. Minden állandóan mozgásban, fejlődésben, változásban van. Mintegy igénye ez a mindenségnek, mindennek, hogy alakuljon — a tökéletesebb felé haladjon. Törvények rejlenek a dolgok mélyén, erők mozognak bennük és általuk. Semmi sem kész egészen, sohasem. Az ember sem kész egészen, sohasem. Minden lehet még több is, még jobb is. Az ember is. Vagy fordítva is.

Mindez a helyes istenhitet nem érinti. A törvény, az erő, a mozgás, a fejlődés vágya, a tökéletesedés igénye is Istentől és általa van. Sokoldalúbb, titokzatosabb és mélyebb és gazdagabb így a világ és benne az élet és az ember.

Talán a kelleténél is többet emlegetik Nyugaton ma, hogy vannak haladó keresztények, katolikusok, de ezek „veszélyesek”, „gyanúsak”; a konzervatív katolikusok az „igaziak”, a „megbízhatóak”. Ezek már a tegnapi elavult szempontjai, amelyek mögött kiskorúság és félelem bújik meg. A mai ember, a nagykorúvá lett vallásos ember tudja, hogy nincsen haladó vagy maradi hit, mert: a hit — hit, de van haladó és friss, és van maradi és elavult magatartás, életnézet és világgép. De a mai vallásos ember természetesen tartja, hogy annak a szavára hallgasson, aki őt problémáival együtt látja, aki őt az életével együtt látja és így akarja őt megérteni, hitében és hitével is, és így akar neki segíteni. Így akarja őt vezetni, tanítani, szolgálni szeretetben, okosságban és igazságban, a valóság viszonyaiban, az Isten igazi szándékai szerint.

Nemcsak az ember fut és fejlődik az isteni akarat erejének sodrában, az időben és a történelemben, hanem az ember egész sorsa, minden napja, körülményei, egész élete is. Gyenge annak a hite, aki ezt nem meri, vagy nem akarja így látni, és gyenge lesz annak a hangja ahhoz, hogy ezt a mai ember meg is hallja és hallgasson is rá. Nem az dönti el, hogy hívó vagy nem-hívó vagyok-e, hogy egy adott társadalmi rend mellett, vagy ellene vagyok-e.

A gyermekből, és az egész emberi nemre mint ilyenre is érvényes ez, felnőtt lesz. A felnőtt gondolkodása más, mint a gyermeké. Az, hogy valaki elégedetlen a meglévővel, hogy mást, hogy jobbat keres, egyáltalán, hogy keres, kutat valamit: — ez nagyon is emberi, felnőtt-emberi tulajdonság. A kereső ember ahhoz a képhez, ideál-képhez, amit elmúlt századok rajzoltak meg róla, az emberről, szeretne valami mást, valami újat is hozzáadni, egy-egy vonást legalább abból a még szebből, mégkülönből, ami önmaga ideáljáról sejtelmesen a lelkében nyugtalanodik. Nem biztos az, hogy mindaz, amiről egy társadalom azt mondja az embernek, ez az Isten akarata, hogy ez tényleg az is. A legtöbbször az ilyesmi csak a társadalomnak, a megszokásnak, a megkövesülésnek az akarata, illetőleg inkább tehetetlenségi nyomatéka, amely húz magához és magával minket is. Akar húzni-vonni.

Minden ember rádöbben egyszer, előbb-utóbb, a szabadság kérdé-
sére és nem tud attól szabadulni. Feleletet kell rá kapnia. Feleletet kell
rá adnia. Mert mindaddig nyugtalanít ez benne. *Skydsgaard*, a kiváló dán
luteránus teológus mondotta (a vallásszabadságról szóló zsinati nyilat-
kozattal kapcsolatban: Vigilia, 1964. december): „Valljuk be, mindegyi-
künk lelkében ott ül egy ateista is. Ennek számára is kellett volna va-
lamit mondani.”

Nem vagyunk tisztán lelki, szellemi lények. Nem vagyunk „angya-
lok”. Hús-és-vér emberek vagyunk mindvalamennyien. Emberek, akiknek
testünk is van, és ez a test nem a fellegekben jár, hanem a földön. Áltá-
lában nagyon is és súlyosan a földön. Az Istent nem úgy kell elképzel-
nünk, mint aki a mi hívásunkra folyton beleavatkozik a világ folyá-
sába, a dolgok rendjébe. Mi meg csak akkor fordulunk hozzá, ha baj-
ban vagyunk, ha valami kell nekünk.

Ilyen értelemben beszélnek a világ „mithológiátlanításáról”, ami így
igaz is. Nem a hitelveket, hanem a teológia nyelvét, a teológiai fogal-
mak megfogalmazását kell közelebb hoznunk korunk kifejezés-formáihoz,
amit a zsinaton is sokan sürgettek.

Hit és tudás

Az ember szeret gondolkozni. Ez természetes és nincsen benne semmi
elvetni való. Nem szabad félnünk az értelemtől. Az is az Isten akarata
és hitünk szerint, a kegyelem fényétől csak még ragyogóbb és még mély-
rehatóbb lesz. Ez az értelem felveti a hit és a tudás viszonyát is. Ez is ter-
mészetes. Még akkor is, ha átmenetileg kiveti a hívőt nyugalmából és biz-
tonságából, amit hitén belül élvez. Kutatni kezd és csak kutasson is. Sok
új szempont, sokkal gazdagabb lelkiség és világkép lehet és lesz is sok-
szor, sokakban az eredmény. Sok minden tisztázódik, megvilágosul. És
az új szintézisben még nagyobb biztonság és nyugalom jöhet létre mi-
bennünk, ha nem elzárkózva, elszűkülve, hanem sokoldalúan akarunk
tudni és látni, a hit vonalán is. Mert a hit nem tudás ugyan, de ismeret
is kell hozzá. Minél mélyebb és minél alaposabb ismerete annak, hogy
mit is akarok hinni, mit is keresek, hol is vannak a hit határai, merre
megy a hit útja, mi ezen az úton a lényeges és mi a csak járulékos. Van
úgy akárhányszor, hogy a kétség és a hitetlenség vezet el minket, pa-
radox módon, a szilárdabb és megalapozottabb hithez.

Ma még kevésbé lehet, mint valaha is bármikor, a jelent és főleg a
jövőt a múlttal mérni. Minden mozgásban, forrásban, nyugtalanságban,
fejlődésben és alakulóban van. Nagyon sok és nagyon sokféle erő mun-
kálkodik az életnek és a világnak az arcán, az új arc megformálásán.
Nemcsak fizikai, technikai, nemcsak hatalmi erők, hanem a gondolatok,
a nézetek sokszor egymással homlokegyenest ellenkező és egymással üt-
köző erői is. Kívül-belül „pluralista” a világ, illetőleg benne az emberi-
ség. Ilyenkor egy állandó, széles, mindent átfogó, minden részletében ki-
dolgozott és világosan látott tervet egyszeriben nem készíthetünk. Még
az egyháziak körében is sokféle felfogás, értékítélet és keresés mutat-
kozik az evilági dolgokban, sokszor egymással ütközésben is. Ki tudja,
hogy melyik lesz maradandó gondolat, vonás a jövő arcán? Melyik mut-
tat előre? Mert maradandó nyilván csak az lesz, ami előre mutat. Ami
a jövőt is akarja keresni és építeni. És az a bölcs dolog, ha a jóakarátú,
egészséges gondolatokat és törekvéseket egybefogjuk. Nem veszeksztünk,
hanem együtt építünk. Senki sem igényelheti a csalhatatlanságot és a
kizárólagosságot magának.

Az élet folyton változik, éppen azért, mert élet, mert él. Mert emberek élnek. A mindennap felvetődő új és új problémákat, amelyek elé az élet állít bennünket, azokat kell megoldanunk. Mert mit érne, ha valaki folyton csak a holnaputánról kovácsolna terveket és csak arról álmodnék, közben meg a mához tehetetlennek bizonyulna? Az adott körülményeket és lehetőségeket helyesen felismerni és azok segítségével, kibontakoztatásán helyesen munkálkodni: ez a feladatunk. Sokszor talán nem azzal kell így foglalkoznunk, amivel éppen legjobban szeretnénk, de mégis az ezekkel való foglalkozás a mi igazi mai feladatunk s egyben felelősségünk.

A hívó ember abban a hitben és tudatban cselekszi a legkisebb, legjelentéktelenebbnek látszó dolgát is, hogy az is belesimul az Isten egyetemes, nagy világterveibe. Azoknak ez az apróság is számontartott és érdemes része. És ebben a hitben, ebben a tudatban nagy biztonság és erő van, és az ilyen lelkiismeretben nagy békesség és megnyugvás.

VÁMBÉRI GUSZTÁV VERSEI

ESTI BESZÉD

*Jöjjetek barátaim!
Kevéssel érkeztem a nedves városból,
íme érzem, szobám melege átszövi
nyirkos tagjaim.*

*Ne féljetelek!
Az egykori füttyös gyermek a víz partján
maradt, hol a csillanó szárnyasokat
riogatta. A kamasz, ki egykor voltam,
elveszett álmai égő erdején.*

*Egyedül élek!
Nincsenek választottaim, kiket verssel
köszöntsek. Talán elleneim se, kik
lánczát hajítanának csendes szívembe.*

*Szeressetek!
Mit kérhet egy magános férfi, — ily
résztvéltlen estén — ki feszes izmaival
ölelte a világot, és most évei hamuja
szürkére festi kócos hajzatát.*

KACSAK AZ ESŐBEN

*Kapumban állok, ahonnan számtalanszor
indultam az égtájak irányába, hogy
tanítványaid közé álljak Mesterem,
üres szákkal s árva szívemmel.*

*Csurog az eső, és csurog az alkony.
Sikong a harang, valaki elhalálozott
e borús tavaszi napon, nem várva be
a mandulák virágba szökkenését.*

*Egy lányka énekel a patak hídján,
fehér kacsái a víz hátán lapulnak,
s hallgatják a szolgálóleány dalát,
mely lenge fátyolként fölöttük szálldogál.*